

самостійно використовувати сформовані навички в житті, у побуті, у різних іграх, а не тільки на заняттях та учбових приладах.

- f. Мотивація дитини до навчання та активний пізнавальний інтерес.
- g. Позитивна динаміка у розвитку дитини
- h. Нормалізація життя родини та організація конструктивної ігрової взаємодії батьків з дитиною.

Всі оцінювання проводяться за якісною шкалою від 1 до 10 , де «1» – відсутність оцінюваного показника , а «10» – максимальна присутність.

Список використаної літератури:

1. Душка А.Л. Концепция психологической помощи семьям, которые воспитывают особых детей /А.Л. Душка // *Вестник Одесского национального университета. Психология*. Том 16. Выпуск 2. 2011. 29-36.

2. Кукуруза А.В. Раннее вмешательство – семейно-центрированная модель помощи семьям, воспитывающим детей раннего возраста с нарушениями развития /А.В. Кукуруза // *Психология*. 9. 2013. С. 99-102.

3. Скрипник Т.В Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч-метод. посіб. /Т.В.Скрипник К.:Гнозис. 2013. 60 с.

4. Сухіна І.В. Родинно-орієнтований підхід у контексті комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом. / І.В. Сухіна // *Освіта дітей з особливими потребами: шляхи розбудови*. №5. 2014. С.182-192.

Оксана Таранченко,
д. пед. наук, ст. наук. співроб.,
головний науковий співробітник
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ:

ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ

Головну мету перебування дитини з ООП у системі освіти загалом можна окреслити як її академічне за соціальне залучення (соціонавчальне

інтегрування). Тож, моніторинг цих процесів (соціального й академічного поступу кожного такого учня) має бути постійним. Певний досвід впровадження сучасної парадигми освіти дітей з ООП в українських реаліях (як у спеціальних загальноосвітніх закладах, так і в інклюзивних класах), а також широка зарубіжна практика дають підстави орієнтувати педагогів на чітку схему, за якою їм буде зручно організовувати та застосовувати оцінювання як постійний циклічний процес у своїх класах. У фокусі уваги мають бути такі аспекти:

1. Цілі навчання для кожної дитини з ООП мають визначатися чітко, лаконічно, зрозуміло (так, щоб їх розумів сам вчитель, колеги-фахівці, батьки і обов'язково учень).

2. Зразки результатів початкової діяльності учня мають збиратися різними способами. Необхідні численні та різноманітні перевірки, щоб отримати максимально повну картину того, як саме учень досягає визначених вчителем цілей навчання (тобто, – що насправді учень знає на цьому етапі).

3. Ці дані мають аналізуватися та інтерпретуватися; має здійснюватися ретельна обробка результатів перевірок виконаних учнем завдань/самостійних/контрольних та ін. Внаслідок такого аналізу педагог має отримати відповідь на питання: як учень навчається? і як це навчання можна покращити?

4. Очевидно, що стандарти освіти мають виконуватися (для кожного учня на максимально можливому для нього рівні). Втім, мають задовольнятися конкретні індивідуальні освітні потреби учня з ООП (зокрема й ті, що були виявлені завдяки даним, позначеним у пункті 3); мають (за необхідності) застосовуватися адаптації та відповідні зміни курикулуму.

Варто зауважити, що у процесі реалізації кожного з із чотирьох пунктів, представлених вище, на дії вчителя також впливають й інші аспекти: усвідомлення педагогом взаємозв'язку оцінювання та навчання; необхідність в доступній формі інформувати учня про процес його навчання; створення у класі атмосфери, що підвищуватиме ефективність навчання.

Педагоги мають чітко визначити цілі навчання до того, як почнуть планувати власне викладання, діяльність учнів, а також оцінювання результатів цієї діяльності. Безперечно, розмірковуючи про конкретні цілі навчання учнів з ООП, педагог насамперед має керуватися стандартами освіти. Коли ж постає необхідність індивідуалізації цілей для конкретної дитини, або ж визначення проміжних цілей (для поступового просування в опануванні окремих компетенцій), то часто у практиків виникають труднощі.

Усвідомлюючи залежність цілей та очікувань від навчання учнів, педагоги мають опрацьовувати питання: Як на основі цілей навчання встановити реалістичні вимоги до учня? Як саме змінити очікування (вимоги), коли стандарти є незмінними? Для цього можна, наприклад, використовувати таксономію Блума (Bloom, 1984), де згруповано педагогічні цілі відповідно до сфер навчання – когнітивну (знання), афективну (емоції), фізичні навички (майстерність). Когнітивна сфера умовно розподілена на шість параметрів (знання, розуміння, застосування, аналіз, оцінка, синтез), які відображають рівень володіння навчальним матеріалом.

Ще одним інструментом для деталізації навчальних цілей може стати класифікація, запропонована свого часу Стіггінс (Stiggins, 2001), в якій виокремлено п'ять груп навчальних цілей (ще їх називають називані «цілями досягнень»): цілі для знань і розуміння; цілі для розмірковування; цілі для діяльності; цілі для виготовлення продукту; диспозиційні цілі.

Ці категорії навчальних цілей не вичерпні остаточно, позаяк вони стосуються винятково знанневої компоненти стандартів. Кожна з категорій цілей вказує на очікування від навчання, способу організації навчання учня та способу його оцінювання. Певною мірою ця класифікація може співвідноситися з таксономією Блума. Опанувавши ці два допоміжні педагогічні інструменти, вчитель швидше й точніше зможе визначати проміжні навчальні цілі, а також варіювати очікування від навчання учнів свого класу. Розглянемо детальніше кожну з категорій цих навчальних цілей і можливу діяльність учнів у їх межах.

1. Цілі для знань і розуміння. Це категорія відображає «знання змісту». Загалом мається на увазі навчальна інформація з кожної предметної галузі, яка може ієрархічно впорядковуватися (від меншого до більшого обсягу). Діапазон її опанування – від конкретних фактів (назви, дати, місця, терміни тощо) до обґрунтування узагальнень та пояснення концепцій.

Вчитель може встановити, що учні, які правильно називають кілька країн певного континенту, демонструють у такий спосіб фактичні знання. Учні, які характеризують регіони за певними параметрами, демонструють концептуальний рівень знань.

Діти можуть знати, що таке іменники, прикметники, дієслова, вміти їх знаходити в тексті (це буде нижній рівень діапазону). Втім, якщо учні лише «зазубрюють» це, у них можуть виникати труднощі щодо розуміння, поєднання слів, їх порядку в реченні, зміни закінчень тощо. Це позначатиметься на усних і письмових висловлюваннях думки, якості творів і переказів (вищий рівень діапазону).

Щоб «провести» учня від нижчого до максимально вищого для кожного рівня вчитель має скласти перелік вмінь і навичок (від простих до складних) і вибудовувати проміжні цілі, з опорою саме на них (тобто поетапного формування компонентів цих навичок).

2. Цілі для розмірковування. Вони скеровують учнів застосовувати наявні знання й уміння для вирішення конкретних проблем/завдань. Проміжні цілі в цьому випадку можуть містити слова «порівнює», «обговорює», «аналізує», «робить висновок», «оцінює» тощо.

Цілі цієї категорії передбачають, що учні мають подумати й продемонструвати наскільки добре вони знають певну тему (за допомогою розгорнутих відповідей або, можливо, виконуючи практичні дії). Одним із варіантів також можуть бути завдання, коли учням пропонують висловити свою думку про щойно прочитану/почуту інформацію. Цілі стають для учнів реальними тоді, коли вони можуть аргументувати свою думку й донести її до оточуючих (на доступному для кожного рівні).

3. Цілі для вмінь. Вони зосереджуються на розвитку навичок використання конкретних стратегій для постійного навчання чи певних дій/операцій. Якщо в початкових класах діти вчать правильно вимірювати лінійкою, а на уроці біології навчаються правильно налаштувати мікроскоп, то в обох випадках дії спрямовані на оволодіння новими вміннями. Також, наприклад, проміжною ціллю для вміння може бути: «показує на карті столиці європейських країн», а основною ціллю є – «позначає на контурній карті кордони європейських країн».

Беззаперечно, що для успішного оволодіння вміннями діти спочатку мають отримати відповідні знання. Наприклад, учням потрібно вивчити окремі частини мікроскопа і їх з'єднання, щоб вправно ним користуватися. За допомогою діагностуючого оцінювання потрібно з'ясувати це. Так, учень має показати й пояснити призначення частин мікроскопа (таке оцінювання можуть провести однокласники або асистент вчителя). І лише потім можна пропонувати завдання з використанням мікроскопа (замалювати клітину, яку розглянули на предметному скельці через мікроскоп).

Опанування навичок роботи в команді є важливим навчальним підходом і може обиратися як ціль для вмінь. Аби навчити учнів добре працювати у групі, в якості проміжної цілі підходить «знання правил роботи в команді» (певна поведінка), «дотримання процедур під час роботи». Коли учень знає, що від нього очікують і вміє виконувати конкретні завдання, то він досягатиме цілі успішно.

4. Цілі для вироблення продукту. Вони мають демонструвати спроможність учня застосовувати певні вміння для створення конкретних матеріальних продуктів навчальної діяльності. Зразками продуктів можуть бути різні письмові роботи, мистецькі твори, проекти, портфоліо, моделі, аудіо чи відео записи тощо (все, що може стати конкретним доказом наявності в учня певних умінь).

Завдання створити певний продукт має чітко відповідати навчальній програмі, а результат роботи має оцінюватися не лише за якісними

характеристиками, а й за досягненням проміжних цілей, що корелюють з конкретними вміннями. Наприклад: ціль – створити проект «Осінь мого міста». Діапазон проміжних цілей може стосуватися вміння вимірювати денну температуру і фіксувати її певним чином на графіку; вміння зібрати осінній гербарій рослин і розподілити зразки за рубриками (кущі, дерева, квіти тощо) та інші (залежно від року навчання можуть динамічно ускладнюватися).

5. Диспозиційні цілі. (У психології особистості існує окремий диспозиційний напряму, засновником якого був Гордон Оллпорт. Ключова ідея теорії – людина є насамперед соціальною істотою, а постійний розвиток особистості є головною формою її існування. Загалом цей підхід дає змогу глибше зрозуміти дії та вчинки людини).

Доволі часто диспозиційні цілі не потрапляють у фокус уваги педагогів, бо вони начебто не так очевидно впливають на академічну успішність учнів. Здебільшого такі цілі стосуються особистих відчуттів, наприклад, ставлення до чогось, почуття відповідальності (зокрема у в навчанні), або інтересів дитини, які мотивують її щось робити (чи не робити). Коли вчителі очікують від учнів особистої мотивації у навчанні, позитивної самооцінки, продуктивної взаємодії з іншими учнями, то йдеться саме про диспозиційні цілі.

Чимало з таких цілей безпосередньо чи опосередковано поєднуюватимуться з попередніми категоріями цілей. Наприклад, на етапі, коли учні вчаться читати і писати (або вивчають іноземну мову), дітей більше мотивує завдання наклеїти на меблях/різних домашніх предметах стікери із написом назв, аніж завдання переписати слова в зошит/прочитати тричі текст тощо. Коли учням задають таке домашнє завдання, то це ще один зі способів роботи над мотивацією дітей.

Всі п'ять категорій навчальних цілей орієнтують вчителя на опрацювання навчальної програми під цими кутами зору та розмірковування над конкретними завданнями, які пропонують учням на уроках.

Список літературних джерел:

1. Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб.; пер. з англ. – К.: – СПД-ФО Парашин І.С. 2010. – 296 с.

2. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В.Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Федоренко О. Ф. Інклюзивне навчання: оцінювання досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Особлива дитина: навчання і виховання. 2018. № 2 (86). С. 76-86.

Оксана Терещенко,

голова циклової комісії соціальної комунікації
Київського фахового коледжу прикладних наук

ПЕРЕКЛАДАЧ ЖЕСТОВОЇ МОВИ

ЯК НЕВІД'ЄМНА ЛАНКА В ЖИТТІ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Війна в Україні стала справжнім викликом для соціальної сфери, яка опікується вразливими, малозахищеними та незахищеними категоріями населення. Соціальна сфера розширює напрями, методи і форми роботи, які, з одного боку, ґрунтуються на багаторічному досвіді, в тому числі міжнародному, з іншого – формується феномен української соціальної роботи на засадах морального обов'язку, взаємопідтримки, відданості кожного громадянина у поєднанні з професійною діяльністю фахівців соціальної роботи.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у світі близько 400 мільйонів людей мають проблеми зі слухом. В Україні за офіційними даними осіб з порушеннями слуху понад 2 мільйони. Основним бар'єром в житті осіб з порушеннями слуху є труднощі комунікації, оскільки первинним методом комунікації глухих і слабочуючих людей є жестова мова. Якість їхнього життя значною мірою залежить від подолання мовного бар'єру. Щодня люди з порушенням слуху стикаються з безліччю проблем – від спілкування з